

CHET TILI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI

*Andijon davlat chet tillari instituti talabasi
Abdulaxatova Navro'zaxon Sharifjon qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitish metodlari va ingliz tilini o'rganish jarayonida texnologiyalardan foydalanishning samarali natijalari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Chet tili, innovatsion texnologiya, texnologik vositalar, usullar.

Yurtimiz mustaqilikka erishgandan so'ng, demokratik - huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurish yo'lida bormoqda. Bu yo'lda qat'iy turish uchun ko'p chora tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Mamlakatimiz taraqqiyotining muhim shartlaridan biri esa kadrlar tayyorlash tizimining mukammal bo'lishi va shaxsning har tomonlama rivojlanishidir. Ta'lim sohasida bo'layotgan har bir o'zgarish jamiyatimiz ravnaqiga ijobiy ta'sir qilishiga shubha yo'q. Mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, davlat ta'lim standarti talablariga javob bera oladigan, yetuk, raqobatdosh kadrlar tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Qaysi sohada bo'lmasin bilimlarni mustaqil ravishda egallashga intilish – o'quvchi faoliyatining ta'lim muassasasidagi eng ajralib turadigan xususiyati, mustaqil o'qib, bilim orttirish asosi hisoblanadi. Ta'lim tizimida mustaqil bilim olish, nazorat qilish mustaqil ta'lim olishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Mustaqil bilim olishda avvalo, o'quvchilarda mustaqil ishlashga, erkin, ijodiy faoliyat yuritishga va eng asosiysi mustaqil fikrlashga ehtiyojni shakllantirish lozim. Ta'lim jarayonida interaktiv metodlar innovatsion texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan kunga kuchayib bormoqda, bunday bo'lishning sabablaridan biri shu vaqtgacha a'naviy o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyada esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga mustaqil o'rganib tahlil qilishlariga xato xulosalarni o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. Pedagog bu jarayonga shaxsning rivojlantirishi, shakllanishi, bilim olish va tarbiyalanishga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Ta'lim jarayonida o'quvchi asosiy figuraga aylanadi. Shuning uchun oliy o'quv yurtlari malakali kasb egallarini tayyorlashda zamonaviy o'qitish metodlari – interaktiv metodlar innovatsion texnologiyalarni o'rni va roli benihoyat kattadir.

Pedagogik faoliyatda «metod», «metodika» va «texnologiya» tushunchalari keng qo'llaniladi. Hatto, mazkur tushunchalar mohiyatini tavsiflashda xilma-xil yondashuvlar mavjud bo'lib, mutaxassislar o'rtasida ham ko'pgina tortishuv, baxs-

munozaralarga sabab bo‘lib kelmoqda. Ammo adabiyotlarni tahlil qilish, ma’lumotlarni umulashtirish orqali tushunchalarning aniq ta’rifini shakllantirish mumkin. Muayyan ta’lim-tarbiyaviy maqsadga qaratilgan biror harakatni amalga oshirish yo‘li, usuli yoki ko‘rinishidan iborat bo‘lib shakllangan faoliyat shu maqsadga erishishga xizmat qiluvchi o‘ziga xos ta’lim metodini hosil qiladi. Hukumatimizning «Chet tillarini o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» qarori ingliz tilining O‘zbekiston aholisi o‘rtasida ommalashishiga zamin yaratdi. Mazkur qaror chet tillarni o‘qitish tizimini tubdan isloh qilish, uni zamon talablari darajasida tashkil etishni nazarda tutadi. Qisqa fursatda chet tillar bo‘yicha mamlakatimizda uzluksiz ta’lim tizimi uchun davlat standartlari ishlab chiqildi, ta’limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablar belgilandi. Ingliz tilini o‘qitishda juda ko‘p takliflar mavjudligini inobatga olsak, «Siz qaysi metod bo‘yicha dars berasiz?» degan savol yanada dolzarblashib, intellektual mahsulot iste’molchilari darajasining o‘sganligi namoyon bo‘ladi. Ta’lim bozori til o‘qitish bo‘yicha har xil turdagi kurslarni taklif etayotgan shiddatli zamonamizda, vaqtni oltinga teng deb bilgan va o‘z ishi, o‘qishi va biznesini rivojlantirishni o‘ylaganlar ko‘p hollarda «Ikki hafta ichida ingliz tilini o‘rganish», «Samarali ekspress-metod», «Ongosti darajasidagi ingliz tili» va boshqa shu kabi nomlardagi qisqa muddatli kurslarni tanlashadi. Xo‘sh, mazkur o‘qitish metodlari qay darajada samarali? Ular kutilgan natijani beradimi? Yaqin o‘tmishda ingliz tilini o‘qitishda asosan grammatikaga e’tibor berilar edi. O‘qish va matnlar tarjimasiga, ba’zan esa bir xillikni biroz bo‘lsa-da jonlantirish uchun «topik» larni yod olish hamda diktant yozishga juda ko‘p vaqt ajratilar edi va mazkur jarayon mashaqqatli mehnatni talab etar edi. Bugun til bozorida asosiy taklif iste’molchining talabiga qarab shakllantirilmoqda. Bugungi kunda tilni o‘qitish funkcionnallashib, integratsiya jarayonlarining kuchayishi natijasida xorij tillari, xususan, ingliz tilini o‘rganish yanada dolzarblashdi. Ammo zamonaviy til o‘rganuvchilarni tilning tarixi yoki uning nazariyasi qiziqitirmaydi. Ingliz tili ular uchun hayotiy ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo‘lib qoldi.

Hozirda ingliz tilini o‘rganayotgan talabalarga bir necha metodlar taklif etilmoqda. Ulardan biri – fundamental metoddir. U kamida 2-3 yillik o‘qishni, grammatikani chuqur o‘rganishni taqozo etadi. Ushbu metod, asosan, professional tarjimonlarni tayyorlashda qo‘l kelib, o‘qish yakunida talabalar dunyoga «native speaker», ya’ni til egasining (tashuvchisining) ko‘zi bilan qarashga erishadilar. Uning asosida til real va to‘liq muloqot vositasi sifatida o‘rganiladi. Hozirda fundamental metod o‘z maqsadini o‘zgartirmagan, ammo boshqa ko‘plab metodlar aynan fundamental metod bilan raqobat maydoniga

chiqishgan. Tilni o'rganish jarayonida eng muhimi–uzatilayotgan axborot mazmunining qay darajada to'g'ri ekanligidir.

Oliy o'quv yurti talabasi nafaqat ingliz tilida o'qish, yozish va tarjima qilishda yuqori bosqichlarni egallashi, balki ingliz tilini o'zga xalq madaniyati rakursida ko'ra olishni ham o'rganishi lozim. Ingliz tili o'qituvchisi til o'rgatish jarayonida aynan shu jihatlarga e'tiborni kuchaytirishi kerak. Talaffuzni yaxshilash uchun darslikka qo'shimcha ravishda «Headway Pronunciation» kitobi ham kiritilgan. Bugungi shiddatli zamonda ingliz tilini o'qitishning ancha ommalashgan yana bir usuli – «intensiv metod» ham amalda. Ushbu metod orqali dars o'tayotgan o'qituvchi asosan, dialoglarni qurol qilib oladi. Intensiv metod orqali ham 2 haftada ingliz tilini o'rganish mumkin emas, amm o mehnatsevar, o'z ustida ishlaydigan talabalar tilni 3 oyda bemalol o'zlashtirishlari mumkin. Talabalarga tilni o'zlashtirishda yana bir amaliy yordam bu televizor orqali namoyish etilayotgan chet tilidagi ko'rsatuvlardir ya'ni tinglovchi jonli vaziyatda tinglaydi, o'zlashtirgan bilimlarini amalda sinab ko'rish imkoniga ega bo'ladi. Ular talaba uchun tilni yanada tezroq o'rganib olishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiruvchi turtki bo'lishi ham mumkin. Bundan asosiy maqsad esa talabalarni bilimlarni o'zlari egallashlariga yordam berishdan iborat.

Xulosa o'rnida aytish joizki, ma'lumki mamlakatimiz bo'ylab turli-tuman o'quv yurtlari bor, shu sababli ulardagi o'qitish maqsadlarini ko'zlab shu o'quv yurtlari uchun mo'ljallangan alohida chet tili o'qitish metodikasi bo'lishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Ingliz tili darslarida innovatsion usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi. Bunday usullar o'quvchida bilimga ishtiyoq uyg'otadi. O'quvchi darslarga puxta hozirlik ko'rishga intiladi. Bu esa o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol sub'yektlariga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bekmuratova U. B. “Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish” mavzusida referat. Toshkent — 2012 yil Отабоева, М. Р. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va uning samaradorligi /
2. М. Р. Отабоева. — Текст: непосредственный, электронный // Молодой ученый. — 2017. — № 4.2 (138.2). — С. 36–37. — URL: <https://moluch.ru/archive/138/39058/> (дата обращения: 27.04.2020) N.
3. Q. Xatamova, M.N.Mirzayeva. “Ingliz tili darslarida qo'llaniladigan interfaol usullar” (uslubiy qo'llanma), Navoiy, 2006, 40 bet.

4. M. Xoldorova, N. Fayziyeva, F. Rixsittilayeva. “Chet tilini o’qitishda yordamchi vositalardan foydalanish”. Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005
5. O’.Hoshimov, I. Yoqubov. “Ingliz tili o’qitish metodikasi” (o’quv qo’llanma) Toshkent: “Sharq” nashriyoti, 2003

